

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"Фінансовий менеджмент та контролінг у сфері бізнесу"

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця, кафедра фінансів
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Журавльова І.В.
Сабліна Н.В.

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Фінансовий менеджмент та контролінг у сфері бізнесу” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є система методів та прийомів з інформаційно-аналітичної підтримки прийняття управлінських рішень для забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства

Міждисциплінарні зв'язки: вивчення даної навчальної дисципліни студент розпочинає, прослухавши такі навчальні дисципліни, як «Мікроекономіка», «Макроекономіка», «Економічна теорія», «Економіка підприємства», «Менеджмент», «Фінанси», «Бухгалтерський облік»

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Теоретичні та методичні основи фінансового менеджменту
2. Фінансовий контролінг в системі управління підприємством

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Фінансовий менеджмент та контролінг у сфері бізнесу” є формування у студентів компетентностей щодо прийняття управлінських рішень щодо діагностики фінансового стану, формування фінансових ресурсів підприємства, використання контролінгового інструментарію.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Фінансовий менеджмент та контролінг у сфері бізнесу” є здійснювати оцінку грошей у часі та з урахуванням інфляції; проводити фінансову діагностику підприємства; розробляти політику управління грошовими потоками; активами, оптимізувати структуру капіталу, засвоїти основні методи контролінгу.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня "доктор філософії" набувають таких компетентностей: здатність визначати сфери фінансового менеджменту й застосування фінансових важелів і методів; здатність планувати та прогнозувати притоки та відтоки грошових потоків, розробляти і застосовувати платіжний календар; здатність управляти формуванням та розподілом прибутку суб'єкта підприємництва, формувати асортиментну та цінову політику підприємства; здатність визначати майбутню, теперішню вартість грошей, враховувати фактор інфляції при визначенні вартості грошей у часі, приймати рішення щодо доцільності та ефективності інвестиційних вкладень підприємства; здатність оцінити та обґрунтувати рівень ризику в процесі прийняття фінансових рішень; здатність розмежування існуючих підходів до сутності контролінгу та формування власного погляду; здатність до систематизації набору елементів системи контролінгу; здатність до адаптування організаційної структури управління підприємством з метою підвищення її гнучкості та здатності швидко реагувати на мінливі вимоги зовнішнього середовища; здатність до обґрунтування функціонального призначення фінансового контролінгу та розуміння завдань, що він виконує; здатність до побудови системи фінансового контролінгу на підприємстві; здатність до оцінки показників

результативності та ефективності як інструменту управління фінансовими відносинами на підприємстві; здатність до діагностики ефективності контролінгової системи на підприємстві; до визначення факторів, що впливають на величину прибутку підприємства; здатність до організації системи бюджетування на підприємстві, оволодіння інструментарієм оперативного фінансового контролінгу.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години 4,0 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні, організаційно-економічні основи фінансового менеджменту та зміст фінансової звітності

Тема 1. Теоретичні, організаційно-економічні основи фінансового менеджменту та зміст фінансової звітності

Фінанси як система економічних відносин, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових фондів в процесі їх кругообігу. Спеціальна область знань фінансового менеджменту.

Сутність фінансового менеджменту. Мета фінансового менеджменту. Завдання фінансового менеджменту. Необхідність і умови ефективності фінансового менеджменту та умови її досягнення. Об'єкти фінансового менеджменту. Основні напрями фінансового менеджменту.

Місце фінансового менеджменту в організаційній структурі підприємства. Структура механізму фінансового менеджменту. Функції фінансового менеджменту. Економічна основа фінансового менеджменту.

Етапи розвитку західного та українського фінансового менеджменту. Особливості моделі сучасного фінансового менеджменту в Україні.

Інформаційна база, що формується на підґрунті обробки внутрішніх джерел фінансового менеджменту. Склад фінансової звітності підприємства. Внутрішні та зовнішні джерела фінансової звітності.

Інтернет-ресурси, на яких розміщено фінансову звітність суб'єктів господарювання.

Тема 2. Управління грошовими потоками

Сутність грошових коштів, еквівалентів грошових коштів, потоків грошових коштів. Значення грошових потоків у діяльності підприємства. Економічна сутність грошового потоку.

Зміст звіту про рух грошових коштів. Класифікація грошових потоків. Характеристика видів грошових потоків. Класифікація грошових потоків за видами діяльності. Притоки та відтоки грошових коштів за операційною діяльністю. Притоки та відтоки грошових коштів за інвестиційною діяльністю. Притоки та відтоки грошових коштів за фінансовою діяльністю.

Зміст і завдання управління вхідними грошовими потоками. Принципи управління грошовими потоками. Методи оптимізації грошових потоків.

Планування та прогнозування грошових потоків. Поняття чистого грошового потоку. Розробка планів руху грошових коштів. Розробка і застосування платіжного календаря. Оперативне планування надходжень і використання грошових коштів підприємства. Управління вхідними грошовими потоками.

Управління вихідними грошовими потоками. Оперативне регулювання поточних надходжень і витрат грошових коштів.

Методичний підхід до складання прогнозного документу “Звіт про рух грошових коштів”, «Балансу», «Звіту про фінансові результати» прямим методом прогнозування грошових потоків. Формування документу “Звіт про рух грошових коштів” непрямим методом. Прогнозна оцінка фінансового стану суб’єкта підприємництва та моделювання прийняття фінансових рішень в галузі фінансової, інвестиційної та операційної діяльності підприємства.

Тема 3. Управління прибутком

Політика формування власних фінансових ресурсів, її зміст та принципи розроблення. Максимізація обсягу залучення власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел. Роль прибутку в формуванні власних фінансових ресурсів. Зміст і завдання управління прибутком.

Системний підхід до управління формуванням прибутку. Інформаційна база управління прибутком. Управління прибутком від різних видів діяльності. Операційний аналіз. Поняття та основні показники операційного аналізу. Механізм управління прибутком підприємства " взаємозв'язок витрат, обсягу реалізації і прибутку" ("CostVolume-Profit Relationships" або CVP).

Фактори, що впливають на формування прибутку. Управління формуванням собівартості. Класифікація витрат підприємства.

Оптимізація витрат різноманітними методами. Резерви зростання прибутку. Ризик отримання прибутку.

Гранична виручка і граничні витрати. Аналіз беззбитковості. Поріг рентабельності. Запас фінансової міцності.

Політика максимізації прибутку підприємств. Операційний леверидж.

Операційний важіль і ілюстрація механізму його впливу на прибуток до виплати відсотків і податків. Показники, що використовуються для визначення кількісних значень заходи операційної залежності. Взаємозв'язок між запасом фінансової міцності і мірою операційної залежності.

Фінансовий важіль. Ефект фінансового важеля. Ілюстрація механізму впливу фінансового важеля на основні показники власників фірми.

Сутність і завдання управління розподілом прибутку. Фактори, що впливають на розподіл валового прибутку. Вплив на розподіл прибутку системи оподаткування підприємств. Податковий менеджмент суб’єктів господарювання.

Управління розподілом і використанням чистого прибутку. Аналіз розподілу і використання прибутку. Політика розвитку підприємства при використанні прибутку. Дивідендна політика. Капіталізація доходів працівників підприємств як засіб підвищення ефективності управління прибутком.

Тема 4. Визначення вартості грошей у часі та оцінка інвестиційних проектів

Необхідність і значення визначення вартості грошей у часі. Фактори, що впливають на зміну вартості грошей у часі. Зміст концепції оцінки вартості грошей у часі. Майбутня вартість грошей та її сутність. Теперішня вартість грошей та її сутність. Простий відсоток. Складний відсоток. Попередній метод нарахування відсотка (метод пренумерандо або антисипативний метод). Подальший метод нарахування відсотка (метод постнумерандо або рекурсивний метод). Дискретний грошовий потік. Безперервний грошовий потік. Ануїтет.

Відсоткова ставка. Класифікація відсоткових ставок.

Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за простими відсотками. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів за складними відсотками. Методичний інструментарій оцінки вартості грошей при дискретних потоках платежів при ануїтеті.

Фактор інфляції. Вплив інфляції на зміну вартості грошей. Сутність концепції впливу фактора інфляції в управлінні аспектами фінансової діяльності підприємства. Оцінка інфляційних процесів. Номінальна та реальна сума грошових коштів. Номінальна та реальна відсоткова ставка.

Методичний інструментарій прогнозування річного темпу та індексу інфляції. Методичний інструментарій формування реальної відсоткової ставки з урахуванням фактора інфляції. Методичний інструментарій оцінки вартості грошових коштів з урахуванням фактора інфляції. Методичний інструментарій формування необхідного рівня доходності фінансових операцій з урахуванням фактора інфляції.

Зміст та основні завдання управління інвестиційною діяльністю підприємства. Забезпечення інвестиційної підтримки високих темпів розвитку операційної діяльності підприємства. Забезпечення максимальної доходності окремих інвестиційних проектів та інвестиційної діяльності підприємства в цілому при заданому рівні ризику. Забезпечення мінімізації рівня інвестиційного ризику при заданому рівні доходності. Забезпечення оптимальної ліквідності інвестицій та можливостей швидкого реінвестування капіталу. Забезпечення формування достатнього обсягу інвестиційних ресурсів. Забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі здійснення інвестиційної діяльності. Принципи та етапи формування інвестиційної політики підприємства.

Основні завдання розробки інвестиційного проекту. Класифікація проектів. Строк реалізації проекту. Осяг інвестиційних витрат. Грошові потоки за інвестиційним проектом. Ставка дисконтування. Методи оцінки інвестиційних проектів. Період окупності інвестицій. Чиста приведена вартість проекту. Внутрішня ставка прибутку. Дисконтований період окупності. Порівняльний аналіз проектів та критерії вибору інвестиційного проекту.

Тема 5. Аналіз фінансової звітності та управління фінансовими ризиками.

Методики аналізу фінансових звітів господарюючих суб'єктів: методика Міністерства фінансів, методика Фонду Державного майна України, методика Міністерства економіки, інші методичні підходи.

Основні напрямки аналізу фінансових звітів: ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, грошові потоки, прибутковість, власний капітал. Абсолютні та відносні показники аналізу фінансових звітів за вказаними напрямками. Методи фінансового аналізу та їх використання для оцінки фінансового стану підприємства. Викривлення у фінансовій звітності та методи їх виявлення.

Зміст поняття «фінансовий ризик». Його місце у структурі видів підприємницького ризику. Основні характеристики фінансового ризику. Види фінансових ризиків. Класифікаційні аспекти фінансових ризиків підприємства, їх зміст. Фактори виникнення фінансових ризиків.

Зміст та етапи політики управління фінансовими ризиками. Ідентифікація окремих видів ризиків, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства.

Визначення розміру можливих фінансових втрат при настання ризикової події по окремим видам фінансових ризиків. Дослідження факторів, що впливають на рівень фінансових ризиків підприємства. Встановлення гранично допустимого рівня фінансових ризиків по окремим фінансовим операціям та видам фінансової діяльності підприємства. Визначення напрямків нейтралізації негативних наслідків окремих видів фінансових ризиків.

Система внутрішніх механізмів нейтралізації фінансових ризиків. Основні методи нейтралізації фінансових ризиків. Уникання ризику та заходи його реалізації. Основні умови використання заходів уникання ризику у системі внутрішніх механізмів нейтралізації ризиків. Лімітування концентрації ризику. Система фінансових нормативів, що забезпечують лімітування ризику. Диверсифікація фінансових ризиків та її основні напрямки. Механізм трансферта фінансових ризиків. Механізм самострахування фінансових ризиків, його основні форми. Інші методи внутрішньої нейтралізації фінансових ризиків.

Змістовий модуль 2. Фінансовий контролінг в системі управління підприємством

Тема 6. Фінансовий контролінг як інструмент управління підприємством

Сутність контролінгу та його необхідність в системі прийняття фінансових рішень. Етапи розвитку контролінгу. «Контролінг» і «контроль» тотожність та протилежність. Міжнародний досвід формування системи фінансового контролінгу.

Критерії прийняття управлінських рішень. Управлінський облік в системі фінансового контролінгу.

Функціональні та інституційні аспекти контролінгу. Завдання та функції функції контролінгу. Методичне забезпечення фінансового контролінгу.

Тема 7. Організація фінансового контролінгу на підприємстві

Основні етапи впровадження фінансового контролінгу на підприємстві. Моделі організаційних структур управління та їх вплив організаційної структури підприємства на організацію фінансового контролінгу. Служба фінансового контролінгу на підприємстві: склад, структуру.

Фінансовий контроллер: завдання, права, функції, обов'язки. Центри відповідальності та особливості їх формування на підприємстві.

Тема 8. Оцінка результативності фінансово-господарської діяльності та системи мотивації

Контролінг поведінки. Методи та інструменти зменшення інформаційної асиметрії та нейтралізації конфліктів інтересів. Інструментарій контролінгу поведінки.

Система вимірювання результативності діяльності. Система мотивації та матеріальної винагороди. Показники оцінки ефективності, їх функції. Система фінансових індикаторів.

Традиційні показники (прибуток та рентабельність) оцінки ефективності діяльності, їх недоліки при оцінюванні результатів діяльності підприємства.

Тема 9. Контролінг управління витратами в системі фінансового управління підприємством

Сутність контролінгу управління витратами і його роль у прийнятті фінансових рішень. Системи калькулювання витрат підприємства.

Система калькулювання за повними витратами. Розподіл витрат, вибір бази розподілу витрат. Методи розподілу непрямих витрат. Метод розрахунку ставки розподілу непрямих витрат.

Система калькулювання часткових витрат. Система директ-костинг в управлінні витратами підприємства. СVP-аналіз в системі прийняття управлінських рішень. Аналіз чутливості й операційний важіль. Управління витратами із застосуванням методу ABC.

Тема 10. Бюджетування як інструмент фінансового контролінгу

Бюджетування у системі фінансового контролінгу. Принципи, функції, характеристики бюджетування..

Майстер-бюджет: основні, допоміжні, зведені; гнучкі, фіксовані. Бюджетування ліквідності, планування фінансових результатів.

Постановка системи бюджетування. Методи бюджетування, їх сутність та недоліки. Етапи бюджетування на підприємстві.

3. Рекомендована література

1. Балабанов И.Т. Финансовый менеджмент. Теория и практика. М: Перспектива, 2009.- 656 с.
2. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс. / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2010. – 528 с.
3. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент. Экспресс-курс. / Ю. Бригхэм, Дж. Хьюстон; 4-е изд. / Пер. с англ. – СПб.: Питер, 2007. – 544 с.: ил.
4. Ван Хорн Джеймс К. Основы финансового менеджмента : Пер с англ. / Джеймс К. Ван Хорн, Джон М. Вахович, мл. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2010. – 1232 с.: ил.
5. Контроллинг: учебник / под ред. А.И. Карминского, С.Г. Фалько. - М.: Финансы и статистика, 2006. – 336 с.
6. Контролінг в управлінні витратами підприємств [Текст] : Монографія / В.В. Прохорова, Н.В. Сабліна. – Харків : УкрДАЗТ, 2010. – 256 с.
7. Івахненко С. В. Фінансовий контролінг. Методи та інформаційні технології [Текст] / С. В. Івахненко, О. В. Мелих. – К. : Знання, 2009. – 319 с.
8. Лубенченко О. Е. Фінансовий контролінг суб'єктів господарювання [Текст] : навч. посіб. / О. Е. Лубенченко, Н. В. Акмаєва, І. Л. Чабаненко. – Алчевськ : ДонДТУ, 2010. – 116 с.
9. Лукашова І. О. Управлінський облік [Текст] : навч.-практ. посіб. : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. О. Лукашова [та ін.]. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – 225 с.
10. Семенов Г. А. Удосконалення управління промисловими підприємствами на засадах контролінгу [Текст] : монографія / Г. А. Семенов, О. В. Козуб. – Запоріжжя : [КПУ], 2011. – 215 с.
11. Фінансовий менеджмент [Текст]: Підручник / [Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін]. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.
12. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – К. : Знання, 2006. – 439 с.
13. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг [Текст] : навч. посіб. / О. О. Терещенко, Н. Д. Бабяк. – К. : КНЕУ, 2013. – 407 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

залік

5. Засоби діагностики успішності навчання

Діагностика знань студентів здійснюється з допомогою:

усних опитувань на лекціях та практичних (семінарських) заняттях – усне опитування;

письмових теоретичних контрольних робіт – письмова контрольна робота на перевірку засвоєння знань;

письмових практичних контрольних робіт – письмова контрольна робота на сформованість умінь, навичок та їх застосування у типових і нетипових ситуаціях.